

Spis treści

Kartezjusz w dziejach filozofii człowieka — <i>Bogdan Suchodolski</i>	7
Wstęp do wydania z 1938 r. — <i>Ludwik Chmaj</i>	32
Wstępne wyjaśnienie jednego z przyjaciół Autora	43
List pierwszy do pana Descartes'a	43
Odpowiedź na list pierwszy	61
Drugi list do pana Descartes'a	62
Odpowiedź na list drugi	63
Część pierwsza	
O uczuciach w ogóle, a przy tym o całej naturze człowieka	65
Artykuł I. Co w stosunku do jednej osoby jest doznaniem, to w odniesieniu do drugiej jest działaniem	65
Artykuł II. Aby poznać namiętności duszy, należy odróż- niać jej funkcje od funkcji ciała	66
Artykuł III. Jakiego w tym celu należy się trzymać pra- widła	66
Artykuł IV. Ciepło i ruch członków pochodzą od ciała, myśli od duszy	66
Artykuł V. Błędne jest mniemanie, iż dusza daje ciału ruch i ciepło	67
Artykuł VI. O różnicy pomiędzy ciałem żywym a martwym	67
Artykuł VII. Krótkie wyjaśnienie części ciała i niektórych jego funkcji	68

Artykuł VIII. Jaka jest zasada tych wszystkich funkcji	69	dusza wykonuje swe funkcje w sposób bardziej szcze- gólny niż w innych częściach ciała	84
Artykuł IX. Jak odbywa się ruch serca	70		
Artykuł X. Jak powstają w mózgu technienia życiowe	70	Artykuł XXXII. W jaki sposób się poznaje, że ów gruczoł jest główną siedzibą duszy	85
Artykuł XI. Jak odbywają się ruchy mięśni	71	Artykuł XXXIII. Siedzibą uczuć nie jest serce	85
Artykuł XII. Jak przedmioty zewnętrzne działają na na- rządy zmysłowe	72	Artykuł XXXIV. Jak dusza i ciało działają na siebie na- wzajem	86
Artykuł XIII. Działanie przedmiotów zewnętrznych może nadawać technieniom życiowym różny kierunek w mięs- niach	73	Artykuł XXXV. Przykład, w jaki sposób wrażenia przed- miotów łączą się w gruczole znajdującym się w środku mózgu	87
Artykuł XIV. Różnorodne cechy technień życiowych mogą również wpływać na zmianę ich biegu	74	Artykuł XXXVI. Przykład, w jaki sposób uczucia powstają w duszy	87
Artykuł XV. Jakie są przyczyny ich różnorodności	75	Artykuł XXXVII. W jaki sposób okazuje się, że przyczyna wszelkich uczuć jest pewien ruch technień życiowych	88
Artykuł XVI. Jak wszelkie członki mogą być poruszane przez przedmioty zmysłowe oraz technienia życiowe bez pomocy duszy	76	Artykuł XXXVIII. Przykłady ruchów ciała, które towarzy- szą uczuciom, a nie zależą wcale od duszy	89
Artykuł XVII. Jakie są funkcje duszy	76	Artykuł XXXIX. Jak ta sama przyczyna może wywoływać różne uczucia u różnych ludzi	89
Artykuł XVIII. O woli	77	Artykuł XL. Jaki jest główny skutek uczuć	90
Artykuł XIX. O spostrzeżeniu	77	Artykuł XLI. Jaka jest władza duszy nad ciałem	90
Artykuł XX. O wyobrażeniach i innych myślach powstają- cych w duszy	78	Artykuł XLII. Jak znajdujemy w swej pamięci rzeczy, które chcemy sobie przypomnieć	91
Artykuł XXI. O wyobrażeniach, których przyczyną jest sa- mo tylko ciało	78	Artykuł XLIII. Jak dusza może wyobrażać sobie, uważać i poruszać ciało	91
Artykuł XXII. O różnicy zachodzącej między innymi spo- strzeżeniami	79	Artykuł XLIV. Każda chęć jest związana z natury z pew- nym ruchem gruczołu, ale przy pomocy starania lub na- wyku można ją powiązać także z innymi	92
Artykuł XXIII. O spostrzeżeniach, które odnosimy do przedmiotów zewnętrznych	79	Artykuł XLV. Jaka jest władza duszy nad jej uczuciami	93
Artykuł XXIV. O spostrzeżeniach, które odnosimy do na- szego ciała	80	Artykuł XLVI. Dlaczego dusza nie może całkowicie kiero- wać swymi uczuciami	93
Artykuł XXV. O spostrzeżeniach, które odnosimy do naszej duszy	81	Artykuł XLVII. Na czym polegają walki, które zwykliśmy wyobrażać sobie pomiędzy niższą i wyższą częścią duszy	94
Artykuł XXVI. Wyobrażenia, które zależą jedynie od przy- padkowego ruchu technień życiowych, mogą być tak sa- mo prawdziwymi namietnościami jak spostrzeżenia, któ- re zależą od nerwów	81	Artykuł XLVIII. Po czym poznaje się siłę lub słabość dusz i jaka jest wada najsłabszych	96
Artykuł XXVII. Definicja namietności duszy	82	Artykuł XLIX. Siła duszy nie wystarcza bez poznania prawdy	97
Artykuł XXVIII. Wyjaśnienie części pierwszej tej definicji	82		
Artykuł XXIX. Wyjaśnienie drugiej jej części	83	Artykuł L. Nie ma wcale duszy tak słabej, która by nie mogła, będąc dobrze prowadzona, zdobyć władzy bez- względnej nad swymi uczuciami	98
Artykuł XXX. Dusza jest połączona wspólnie z wszystkimi częściami ciała	83		
Artykuł XXXI. W mózgu istnieje mały gruczoł, w którym			

O liczbie i porządku uczuć oraz wyjaśnienie sześciu uczuć pierwotnych

Artykuł LI. Jakie są pierwsze przyczyny uczuć	100
Artykuł LII. Jaki jest ich pożytek oraz jak można je wyliczyć	100
Porządek i wyliczenie uczuć	101
Artykuł LIII. Podziw	101
Artykuł LIV. Poważanie lub lekceważenie, szlachetność lub pycha i pokora lub podłość	102
Artykuł LV. Szacunek i pogarda	102
Artykuł LVI. Miłość i nienawiść	102
Artykuł LVII. Pożądanie	102
Artykuł LVIII. Nadzieja, obawa, zazdrość, pewność siebie i rozpacz	103
Artykuł LIX. Chwiejność, odwaga, zuchwałość, współzawodnictwo, tchórzostwo i przerażenie	103
Artykuł LX. Wyrzuty sumienia	104
Artykuł LXI. Radość i smutek	104
Artykuł LXII. Szyderstwo, zazdrość, litość	104
Artykuł LXIII. Zadowolenie z siebie i żal	105
Artykuł LXIV. Przychylność i wdzięczność	105
Artykuł LXV. Oburzenie i gniew	105
Artykuł LXVI. Duma i wstyd	106
Artykuł LXVII. Niesmak, żal i uciecha	106
Artykuł LXVIII. Dlaczego to wyliczenie uczuć jest różne od tego, które się ogólnie przyjmuje	106
Artykuł LXIX. Istnieje tylko sześć uczuć pierwotnych	107
Artykuł LXX. Podziw. Jego definicja i przyczyna	107
Artykuł LXXI. Podczas doznawania tego uczucia nie zachodzi żadna zmiana w sercu ani we krwi	108
Artykuł LXXII. Na czym polega siła podziwu	108
Artykuł LXXIII. Co to jest zdumienie	109
Artykuł LXXIV. Do czego służą i czemu szkodzą wszelkie uczucia	110
Artykuł LXXV. Do czego służy w szczególności podziw	110
Artykuł LXXVI. W czym może on szkodzić oraz jak można zaradzić jego niedostatkowi i usunąć jego nadmiar	111

Artykuł LXXVII. Ci, którzy najczęściej są skłonni do podziwu, nie są ani bardzo głupi, ani bardzo zdolni	111
Artykuł LXXVIII. Nadmiar jego może przejść w nawyk, jeżeli się nie dba o jego usunięcie	112
Artykuł LXXIX. Definicje miłości i nienawiści	112
Artykuł LXXX. Co znaczy połączyć się z czymś lub oddzielić się od czegoś przy pomocy woli	113
Artykuł LXXXI. O różnicy, jaką się zwykle czyni pomiędzy miłością pożądaną a miłością życzliwą	113
Artykuł LXXXII. W jaki sposób bardzo różne uczucia zgadzają się z sobą pod tym względem, że uczestniczą w miłości	114
Artykuł LXXXIII. O różnicy, jaka zachodzi pomiędzy prostą przychylnością, przyjaźnią i oddaniem	115
Artykuł LXXXIV. Nie istnieje tyle rodzajów nienawiści co miłości	116
Artykuł LXXXV. Upodobanie i przerażenie	116
Artykuł LXXXVI. Definicja pożądania	117
Artykuł LXXXVII. Uczucie to nie ma żadnego przeciwieństwa	118
Artykuł LXXXVIII. Jakie są jego różne rodzaje	119
Artykuł LXXXIX. O pożądaniu powstającym z odrazy	119
Artykuł XC. Jakie pożądanie powstaje z upodobania	120
Artykuł XCI. Definicja radości	121
Artykuł XCII. Definicja smutku	121
Artykuł XCIII. Jakie są przyczyny tych dwóch uczuć	122
Artykuł XCIV. Jak uczucia te powstają z powodu dobra i zła odnoszących się jedynie do ciała i na czym polega łaskotanie i ból	122
Artykuł XCV. Jak mogą je również wywołać dobra i zła, których dusza nie zauważa wcale, chociaż one do niej należą. Taką jest przyjemność podejmowania czynów ryzykownych lub przypominania sobie zła minionego	124
Artykuł XCVI. Jakie są ruchy krwi i tchnień życiowych będących przyczyną pięciu poprzednio wymienionych uczuć	124
Artykuł XCVII. Główne doświadczenia służące do poznania owych ruchów w miłości	125
Artykuł XCVIII. W nienawiści	125
Artykuł XCIX. W radości	126
Artykuł C. W smutku	126

Artykuł CI. W pożądaniu	126
Artykuł CII. Ruch krwi i technię życiowych w miłości	127
Artykuł CIII. W nienawiści	127
Artykuł CIV. W radości	128
Artykuł CV. W smutku	128
Artykuł CVI. W pożądaniu	129
Artykuł CVII. Jaka jest przyczyna owych ruchów w miłości	129
Artykuł CVIII. W nienawiści	130
Artykuł CIX. W radości	131
Artykuł CX. W smutku	131
Artykuł CXI. W pożądaniu	132
Artykuł CXII. Jakie są objawy zewnętrzne tych namiętności	132
Artykuł CXIII. Ruchy oczu i twarzy	133
Artykuł CXIV. O zmianach cery	134
Artykuł CXV. Jak radość wywołuje rumieńce	134
Artykuł CXVI. Jak smutek wywołuje blednięcie	134
Artykuł CXVII. Jak rumienimy się często będąc smutni	135
Artykuł CXVIII. O drżeniu	136
Artykuł CXIX. O niemocy	136
Artykuł CXX. Jak ją wywołuje miłość i pożądanie	137
Artykuł CXXI. Wywołać ją mogą także inne uczucia	137
Artykuł CXXII. O omdleniu	138
Artykuł CXXXIII. Dlaczego nie mdleje się ze smutku	138
Artykuł CXXXIV. O śmiechu	139
Artykuł CXXXV. Dlaczego nie towarzyszy on wcale bardzo wielkiej radości	139
Artykuł CXXXVI. Jakie są jego główne przyczyny	140
Artykuł CXXXVII. Jaka jest przyczyna śmiechu w oburzeniu	141
Artykuł CXXXVIII. O pochodzeniu łez	141
Artykuł CXXXIX. Jak opary zmieniają się w wodę	142
Artykuł CXXX. W jaki sposób to, co sprawia ból oku, pobudza je do płaczu	143
Artykuł CXXXI. Jak smutek wywołuje łzy	143
Artykuł CXXXII. O jękach towarzyszących łzom	144
Artykuł CXXXIII. Dlaczego dzieci i starcy łatwo płaczą	144
Artykuł CXXXIV. Dlaczego niektóre dzieci bledną zamiast płakać	145
Artykuł CXXXV. O westchnieniach	145

Artykuł CXXXVI. Skąd pochodzą skutki namiętności właściwe pewnym ludziom	146
Artykuł CXXXVII. O pożytku pięciu uczuć wyjaśnionych tu w tej mierze, w jakiej odnoszą się one do ciała	147
Artykuł CXXXVIII. O ich brakach i środkach zaradczych	148
Artykuł CXXXIX. O pożytku tych samych uczuć, o ile należą one do duszy; a najpierw o miłości	149
Artykuł CXL. O nienawiści	149
Artykuł CXLI. O pożądaniu, radości i smutku	150
Artykuł CXLII. O radości i miłości w porównaniu ze smutkiem i nienawiścią	151
Artykuł CXLIII. O tych samych uczuciach w ich stosunku do pożądania	152
Artykuł CXLIV. O pożądaniach, których wynik tylko od nas zależy	152
Artykuł CXLV. O rzeczach, które zależą wyłącznie od innych przyczyn, i co to jest przypadek	153
Artykuł CXLVI. O rzeczach, które zależą od nas i od innych	154
Artykuł CXLVII. O wzruszeniach wewnętrznych duszy	156
Artykuł CXLVIII. Uprawianie cnoty jest doskonałym środkiem przeciwko namiętnościom	157

Część trzecia

O uczuciach poszczególnych	158
Artykuł CXLIX. O poważaniu i lekceważeniu	158
Artykuł CL. Oba te uczucia są gatunkami podziwu	159
Artykuł CLI. O poważaniu lub lekceważeniu siebie samego	159
Artykuł CLII. Dlaczego można poważać samego siebie	159
Artykuł CLIII. Na czym polega szlachetność	160
Artykuł CLIV. Ona nie pozwala nam lekceważyć drugich	160
Artykuł CLV. Na czym polega cnotliwa pokora	161
Artykuł CLVI. Jakie są cechy szlachetności oraz jak pomocną jest ona jako środek zaradczy przeciwko wszelkim manowcom namiętności	161
Artykuł CLVII. O pysze	162
Artykuł CLVIII. Jej skutki są przeciwne skutkom szlachetności	163
Artykuł CLIX. O występnej pokorze	163

Artykuł CLX. Jaki jest ruch tchnień życiowych w owych uczuciach	164
Artykuł CLXI. Jak można osiągnąć szlachetność	166
Artykuł CLXII. O czci	167
Artykuł CLXIII. O pogardzie	167
Artykuł CLXIV. O pożytku tych dwóch namiętności	168
Artykuł CLXV. O nadziei i obawie	168
Artykuł CLXVI. O pewności i rozpacz	169
Artykuł CLXVII. O zazdrości	169
Artykuł CLXVIII. O ile owo uczucie może być prawe	170
Artykuł CLXIX. Pod jakim względem zazdrość jest naganna	170
Artykuł CLXX. O chwiejności	171
Artykuł CLXXI. O odwadze i śmiałości	172
Artykuł CLXXII. O współzawodnictwie	172
Artykuł CLXXIII. Jak śmiałość zależy od nadziei	173
Artykuł CLXXIV. O tchórzostwie i bojaźni	173
Artykuł CLXXV. O pożytku tchórzostwa	174
Artykuł CLXXVI. O pożytku bojaźni	174
Artykuł CLXXVII. O wyrzutach sumienia	175
Artykuł CLXXVIII. O szyderstwie	175
Artykuł CLXXIX. Dlaczego ci, którzy są najmniej doskonali, są zazwyczaj największymi szydercami	176
Artykuł CLXXX. O pożytku żartowania	176
Artykuł CLXXXI. O pożytku śmiechu w żartach	177
Artykuł CLXXXII. O zawiści	177
Artykuł CLXXXIII. Jak zawiść może być słuszną lub niesłuszną	177
Artykuł CLXXXIV. Dlaczego zawistni mają zwykle cerę ołowianą	178
Artykuł CLXXXV. O litości	179
Artykuł CLXXXVI. Kto jest najbardziej skłonny do litości	179
Artykuł CLXXXVII. Jak ludzie bardzo szlachetni doznają tego uczucia	180
Artykuł CLXXXVIII. Kto nie doznaje wcale litości	180
Artykuł CLXXXIX. Dlaczego uczucie to pobudza do płaczu	181
Artykuł CXC. O zadowoleniu z samego siebie	181
Artykuł CXCI. O żalu	182
Artykuł CXCII. O przychylności	182
Artykuł CXCI. O wdzięczności	183
Artykuł CXCI. O niewdzięczności	183
Artykuł CXCV. O oburzeniu	184

Artykuł CXCVI. Dlaczego niekiedy łączy się ono z litością, a niekiedy z szyderstwem	184
Artykuł CXCVII. Często idzie w parze z podziwem i daje się pogodzić z radością	184
Artykuł CXCVIII. O jego pożytku	185
Artykuł CXCIX. O gniewie	185
Artykuł CC. Dlaczego należy się mniej obawiać tych, którzy się czerwienią z gniewu, niż tych, którzy bledną	186
Artykuł CCI. Istnieją dwa rodzaje gniewu; ci zaś, którzy mają najwięcej dobroci, są najbardziej skłonni do pierwszego	187
Artykuł CCII. Dusze słabe i podle dają się najbardziej unosić drugiemu	188
Artykuł CCIII. Szlachetność jest lekarstwem na gniew nadmierny	188
Artykuł CCIV. O chwale	189
Artykuł CCV. O wstydzie	189
Artykuł CCVI. O pożytku tych dwóch uczuć	190
Artykuł CCVII. O bezwstydzie	190
Artykuł CCVIII. O niesmaku	191
Artykuł CCIX. O żalu	191
Artykuł CCX. O uciechu	192
Artykuł CCXI. Środek ogólny przeciwko namiętnościom	192
Artykuł CCXII. Od uczuć jedynie zależy wszelkie dobro i zło w tym życiu	194
Objaśnienia	195
Bibliografia	201
Skorowidz pojęć i imion	204